Brood voor de armen van Cothen[1]

Ad van Bemmel*

Hadden Jan Gerritse Bieser en Elisabeth Rudolff Claas Rooyen dochter iets goed te maken toen zij op 20 november 1532 verschenen voor schout en schepenen van Wijk bij Duurstede? Dat verhaalt de geschiedenis niet. In ieder geval gaven zij op die datum aan de toenmalige kerkmeesters van Cothen, Diederik Aartsen Verwey en Jan van Vulpen, voor 'eeuwiglijk en erffelijk' een 'mud goed weyds'. Van dit tarwe moeten de kerkmeesters elk jaar goed brood laten bakken dat vervolgens onder de armen van Cothen moet worden verdeeld.
Een mud tarwe stond in de provincie Utrecht indertijd ongeveer gelijk met 120 liter.[2] De tarwe is afkomstig van drie morgen land achter een boerderij aan de Wijkersloot te Wijk bij Duurstede, over de Oude Wetering heen waar boven de vicarie van Wijk bij Duurstede en waar beneden de erven van Ludolff Clasen zijn gelegen. Omdat het tarwe afkomstig is uit Wijk bij Duurstede, wordt in de stukken steeds van 'Het Wijkse Mud Weid' gesproken.
Jan Gerritse Bieser en Elisabeth Ludolff Claas Rooyen dochter hebben hun zaakjes goed geregeld. Elk jaar krijgen de kerkmeesters van Cothen tarwe en laten ze er brood van bakken voor de armen van Cothen. Ongeveer 220 jaar lang gaat dit goed. Totdat in de jaren 1752-1753 schout en schepenen van Cothen zich er mee gaan bemoeien. Ze maken het de betrokken kerkmeester, Cornelis van Eck, onmogelijk de tarwe onder de noodlijdende armen van Cothen te verdelen. Schout en schepenen zijn dat zelf gaan doen. Waarom is onduidelijk. Tot eigen meerdere eer en glorie? Is hier sprake van onvrede tussen het overwegend katholieke gerecht en de protestante kerk? Zijn er soms meer katholieke armen dan protestante armen? Wie zal het zeggen.

* Dr. A.A.B. van Bemmel is sociaal-geograaf en al geruime tijd bezig met onderzoek naar de Van Bemmels en Cothen.

---

1. Gebaseerd op een in mei 1974 aan mij door de heer A. van Eck te Cothen (overleden najaar 1990) ter hand gestelde kopie van een akte in het bezit van zijn familie. De akte bevindt zich ook in het Archief van de Hervormde gemeente Cothen onder inv.nr.26 (Rijksarchief in Utrecht).
2. J.M. Verhoeff (1982), *De oude Nederlandse maten en gewichten*. Amsterdam: P.J. Meertens Instituut, p. 81.

In elk geval laat Cornelis van Eck het er niet bij zitten. Na een aantal, blijkbaar mislukte, 'iterative interpellatien', eist hij op 28 januari 1755 genoegdoening van het gerecht. Helaas: hij krijgt een "dilayeerend" antwoord en ziet zich genoodzaakt het hogerop te zoeken. Hij wendt zich tot het Hof van Utrecht door op 25 maart 1755 een zekere Johan Ketfkens een mooie brief te laten opstellen. Een afschrift van de schenkingsakte uit 1532 wordt bijgevoegd. Het Hof werkte in die dagen ongelooflijk snel. Ze laat door de raadordinaris, de heer Roosmale, een rapport opstellen en besluit op 12 april 1755 in krachtige taal dat schout en schepenen van Cothen zich niet meer met het ontvangen en uitdelen van de tarwe voor de armen van Cothen mogen bemoeien en dit moeten overlaten aan de kerkmeesters van Cothen.
Na ruim twee eeuwen nog steeds gerechtigheid! Op zichzelf vind ik het opvallend dat na zoveel jaren de wil van Jan Gerritse Bieser en Elisabeth Rudolff Claas Rooyen dochter nog steeds wordt uitgevoerd. De hervorming is blijkbaar geen aanleiding geweest om daarmee te stoppen. Nader onderzoek in het kerkarchief gaf geen antwoord op de vraag tot welk jaar de armen van Cothen gratis tarwe of brood van de kerkmeesters van de NH-kerk te Cothen hebben ontvangen. Tenslotte was de wil "eeuwiglijk en erffelijk" bedoeld!

Rectificatie.

In mijn artikel 'Schilderkunst in Utrechts Overkwartier in de zeventiende eeuw,' dat in het vorige nummer van *Tussen Rijn en Lek* verscheen, heb ik een fout gemaakt die rectificatie behoeft. Ik beweerde daarin namelijk dat de dekens van het Utrechtse Sint Lucasgilde in 1638 op uitnodiging van de kamer van rhetorica van Wijk bij Duurstede naar Wijk waren gekomen (p. 13). Ik citeerde daarvoor de rekening van het Utrechtse St. Lucasgilde van 1638:

> 'Noch betaeldt tot Bastyaen van de Kemp in Wyck te Duersteeden op het Oude Kerckhoff, hetwelck is verteerdt geworden soo nu ende dan, byde dekens als eenige gecommiteerden, wegens het versoeck van de kamer, de somma van 12-16-0. Ende is oock bij dese dekens quaets gevonden.'[1]

Ik werd hierbij het slachtoffer van een interpretatiefout die wel vaker wordt gemaakt en die te maken heeft met het feit dat de betekenis van sommige woorden en zinsconstructies sinds de zeventiende eeuw is veranderd. In dit geval gaat het om de zinsnede 'in Wyck te Duersteeden op het Oude Kerckhoff.' In

1. S. Muller, *Schilders-vereenigingen te Utrecht* (Utrecht 1880) p. 124.